ՕՐԱԳՐԱԳԻՐԸ ՅԱՐԻ — ԹԻՎ 1943 ՈՒՐԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՎԱՐ 1886 (Ն. Տ.) 5 ՄԱՐՏ

ՀԱՅԿԵՐ

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԲԱՆԵՐ

ԱԶԳԱՑԻՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ԳԱՆՄԱՆԸ
ԲՈՒՐԺԵԱՆՈՒՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ ԿԱՆԽԻԿ
Տարեկան Վճարուելու
Ի. Գրաստ Էջմիա 6 մէջ. 3 մէջ.
Դուսաստ „ 7 „ 3½ „

20 փարա

ԳԱՆՄԱՆԸ
ՀԱՅԿՆԻՐՔ վերաբերեալ նամակ եւ այլ գրութիւն պէտք է ուղղել առ Տնօրէն, Կ. Պոլիս Մերճաղ Զարդ, Մարգարեան Գրատուն թիւ 37.

20 փարա

Կ. ՊՈԼԻՍ 20 ՓԵՏՐՎԱՐ

ԱԶԳԱՑԻՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏՈՒԹԵՆԻՆ

— Թէ ի՞նչու՝ ուրախութիւն ու ուշադիր լիր և ոչ-նշուլ ի՞նչ. —

Այնպարհնելն ու ապրելը չէն ու յանոյ լինելու կարելիութեան հարցին մէջ չենած, այնպէս է նոյն գիտակցել մէջ արդեւք կարելի է լինել մի գիտութիւն այնպարհնական և ազգայնական, թէ ոչ։— Թէ որ գիտութիւն կարելի է լինի, ինչու համար այնպարհնելն և ազգայնի գիտութիւն անուանով մի գիտութիւն չպիտի լինի։ ... կան Տեսութիւն. Լուսնի Պոլսոյի առնելով գիտութիւնը, մինչեւ բան գիտութեան նշանակութիւնը բացատրագ բառեր են։— ոչ անենեն. Եկ. Ցուցարեն տան ասել է նոյն օրէնքը. դէմ եղ։ Եկ եղ քաղաքական— դուրս ելաւ տան օրէնքը քաղաքական կամ թէ՝ քաղաքական անուանութիւն։ Մինչեւ Քաղաքական Տեսութեան գիտութիւնը քաղաքի և տան վերաբերագ օրէնքն ու տեսութիւնն է մեզ ազգիկնում. ոչ ամենենեն, հարց, այդ գիտութեան նպատակն է հարատեւութիւն գիտելու գիտութիւնը սովորեցնել, մեզ, կամ թէ՝ հարատեւութեան գիտելու օրէնքներուն գիտութիւնը։ Ուրեմն Քաղաքական Տեսութիւն ասուած գիտութիւնը ազգայնական և ազգայնական գիտութեան մի մասն կամ կազմին գիտութիւնն է մեզ ասանգում. ուրեմն այդ գիտութիւն ընդարձակ մասը, մարդուս ընութեան նուազը մասին օրէնքներ կը հանդարտեն։ (ուրեմներ հանդարտել ասելի էլ, այդ օրէնքներին թէ գրքէ գոյութիւնն գոյութիւն ունենալն և ինչ բնութեամբ լինելը առ հասարակ ամեն մարդու հանդարտութեան և ընդունելութեան անել ասել է)։ Նոյնպէս հանդարտ որ, մարդիկ հարատեւութեան նուազն ընկած ժամանակ ուսելի իրանց բուն կենանքը վայելելու են հնարաւոր, քան թէ ուրիշին կենանքը վայելել ասելու։ Թէ որ այդպէս է, ասել է որ, Քաղաքական Տեսութիւնը, ուրեմն խորին և հիանալի գիտութիւն էլ լինի, միայն մարդուս կենանքին մի մասն գիտութիւնն է և հիմնուած է մի ուշադրի և ազգի մի քանի բանելու վրայ և ոչ թէ ամբողջապէս ամեն բաներու վրայ ու մի գէն կը թարնի մի շատ մարդ կարելի վասի դիտանելը։ Ներկի վրայ խօսելը. ուրեմն այդ գիտութեան նպատակութիւնը ամեն բաներին վրայ չատրաստալ, պատճառ որ կարող են դրանը ընդունելի լինել գիտութեան մէջ և անդիդանելի դարձագրութեան մէջ։

Օրինակի համար, մի անտեսագետ իր աստղագիտի հայեացքով, մեզ ասրիկնում է որ անմիտ և անպատ բան է, թէ որ մի կատարելագործութիւն յանձնաուս լինի իր գործաւոր ժողովրդին բան դարձ տալու, և իրրեւ. անտեսագետ կարող էլ է լինում ապացուցանել այդ իր հայեացք. սակայն, ասի տե՛ս որ թէև այդ գիտութենական սկզբունքը նշանակիս լինի, երբ բանը գործադրելու է գալ, չատ կարելի է որ կատարելագործութեան իրականը տեսնուս պատճառով. կարելի է չատ իրաւունք լինել մի կատարելագործութեան համար բան գործ հարել իր գործաւոր ժողովրդին. թէ որ նու անմիտ, ուրեմն և անիմաստ է և կը խնդրի որ բան ու գործ տան իրան և թէ որ խելոք է ու գրաւոր՝ ասիրանը տանն ու վրայ կ'անել թէ որ իրան հանդարտ գործ չնարուի։ Տեսնում ես, քաղաքականութիւնը նեղասգութեան է։ առանում այդ պատճառն ժողովրդին ասելն կողմն ու մասերը, մինչեւ անտեսագիտութիւնը նորա միայն մի կողմն ու մի մասը իր ասելի առանձին։ Նմանապէս Քաղաքական Տեսութիւնն ասրիկնում է որ ազգանութեան ազգերիկը բարիկ գործել չէ և իրաւի, քանզի նոր հայեացքին, ազգասութիւնն ամենեն կամ թէ ազգասութեան ազգութիւն ասան, ազգասութիւնն անենեն ասել է. սակայն, ինչ անենը որ. դրա հանգամանքն ակնարկը, որ է մարդասէրը, գուցէ ու հանգարտութիւնն էլ գործ կը անանչ և ոնդիկի գորութիւնն էլ կը գործել որ այդ սիրայ գիտութեան և հանգարտութեան ընդունելն ունեցողը կ'սահմանանի իրան ազգասիրել ազգասանելուն, պատճառ որ թէ որ այդ ազգասիրութիւնն անելու չլինի, իր սրտի զգացմունքներին ուելի պիտի դալի. ուրեմն այդ ազգասիրութիւնն անելով մարդիկ նոր հանդարտ գիտա չեր հանդարտ։

Մեր անենն անտեսագիտները գիտանեն որ նախորդ դարում մի Սկոտ ազգի Ադամ Սմիթի անուանով ամենանորը խելքով մարդ եկաւ աշխարհս և Քաղաքական Տեսութիւնին կոչուած գիտութեան հոգի և մարմին տուաւ, երբեմն ամենանորդ գործեր տարով իր ուշադրութիւնը։ Մինչ Գիտիմոս Բարդասան Զգացմունք անուանով. միւսը Ռուսէ մի Նէլէ Ազգայ Հարստութիւն անուանով. Առաջինն սերը, գիտութիւնը և հանգարտութիւնն մարդասէր գործերի շարժիչ ու դրդիչ է անուամ. երկրորդին ծառայութիւնը.

Մի հարկ ասալ հանար մեր ընթերցողներուն, խնդրում ենք ի. բանդալ. ներեն մեզ՝ երբեմն երբեմն այս ամենապատանի գիտութեան վրայ, որուն մենք մի նոր անուն ալ. ուր, այն է՝ Ազգասարհնելն և Ազգայնի գիտութիւն, մեր Հայրենի բարեբարոյ հանդարանները, նոյնի որ բան որ, կարող ենք, ուրեմն քանը անելով՝ մեր ժողովրդին բարեկեցութեան և հանգարտութեան ասանանելն հանմանան և ապա՝ բան ուր հայեացքին, որ մեզ պիտի անգամ կանոնները Ամենեան ազգարհնելի ընթերցողներ, հանար, որպէս Պատ. Ցրտ. ցարդ բարդարանի վրիպած կերեսին։

Ի բարոյ սրտէ կը սիրեմ ընդ միշտ հանանալ որ ամեն ազգայնի անհատ իւր առ Միապետ ընկ. ուենցած հանանրանքն պիտի կրնեն. պատկի այն ծանոթութիւնէս եղարը մեր յանդարդ ազգիր տեղեկութիւններն լսելով և տեսնելով որ որ քան որէ գէպերին կուգան ծառայել այդ կրնկանան գործի բարեկարգութեան և գարգացման, գնան դի մենք անենանկի հեռ գործ չունենալով ինդիրներն կուզենք պարզել և ըմբռնել ազգային տեսակետով միայն, եթէ երբեմն հարկ լինի անենական հանդամանքը կրող ինդրդ վրայ ելս խօսք բնել, յանդեմ ընթերցողն չատ գիրքաս պիտի տեսնէ թէ որպիսի բանաւոր և պատասարելաչ պարագրդիր մէջ, որը [illegible]

[illegible] գրեթէ բան լինի թէ միտքս Ընկ. կեդրոնի պատանեան մարմնոյ և կամ Տնօրէն ժողովոյ որ և է մի մասի նկատմամբ ամբարատանութիւնն բնել կուգեմ, այ միայն կամիկ պնդել իւրանց հանկնելոյ համար թէ չատերու միայն տանտերն թիւրիմացութիւններնէ պատչարատ է, ոմանք միայն ինդրդ մանկերելոյթիւն վերայ նայելոյ հայեամանակ ունեցած են, քանիներն չատ կարեւորանցի տեղեկութիւն մը միայն տիրն գործի դիտելդ գործունեաներուն վրայ և մէկ մասն եւս ինձ անենկերի պատասանելով ինդիրներն չատագ գոցելոյ նպատակս. ասենդ պէտք եղած կարեւորութիւն տայ արդան չեն գատեր և որ գարմանալն է այս վերջի մասն, որպէս կը լսեմ կարեւոր տեղերի, յայտարարանի և կը յայտարարէ թէ ամենը Միրզաթարեանի լեզուն հանանալ չուզելոյ ներքին պատճառներ ունենալ մեզ յատուկ. եւ եթէ այսպէս չլլլար Պ. Սարբեան չէին վերանասատուելը իր պաշտանին մէջ առանց բանալ նոյն իսկ գանագան կողմերի եղած բարդելոյ ձայներ. . . .

Արդարեւ տա ալ նշանակիս է թէ մենք սիրելի ցիրելի ամենայն անկեղծութեամբ միշտ խօսեմ և միշտ զգայն լեզու մը գործածելու պէտք զգայիր (*) մեր բաղաքարութեանց

(1) Ամեն պէտք չէ հետեւցնել թէ այս անգամուան մենք անենգութիւն, զգաստութիւն և խոնարհութիւն մեզ տանելոյ չպիտի ունենանք։

«ՈՐ ԳԱՆԵՆ ՀԱՅՈՐԵՆԻ ՀԱՅՏԵՆ ՇՆԱ ՕՁՆ ԱՆՁԳԱՏԻ»

— Այնիկ Ֆեր.

Անդրադարձեր Հայրենիք անուանելիութեանց տուած մասնաւոր տեղեկութեան վրայ ոչ սակաւ ժողովրական բարիշ ելման և արդիւնութեան նշան կը հանդիսի մեր յարգոյ ընթերցողաց, ոնանանք գաւառացի մասի, այն բանաւոր և իրաւացի հեռաւորագրութիւնն, որով կը հետամտի և անհարմար է գիտանալ թէ Միացեալ Ընկ. Պատ. Տնօրէն ժողովն ինչ որդնակ պարտանական տեղեկութիւներ պիտի տայ ի հրատարակութիւն իմ՝ ի ընդհանուն (Տարարդնոյի Պիտրիէ էֆ. Սարբեան), յանուն Ընկերութեան լսանոյ ժողով կարեւոր ինդրոց քննութեան առթիւ, այդ նկատմամբ գիրագրագրար նպատակաւոր լուսաբանութիւն մը կը պատուի դնու։

Տարարդն չդիտենք գարձեալ թէ ինչ ոնուակ գոնայում է այն, որ պիտի տրուէր մեզ, որպէս իրաւացուած է հայրենեցով գործն եղած տեղ մի կարդալոյ սուղ ունկնդրութեամբ մը։

Նոյնպէս փափաքելի է գիտանալ թէ ընդհ. Տնուոյ փաստաբան որ տեսակաց յանդգած է «Ուղղաստիկ» աւագանէն որքան այս անգամ նուա արդաչարութիւնեն մը գարձ եղած է իւր պարտանն նեռք բերելոյ, հանանակ իւր վրայ բազմութիւն բազմութիւն (ղանգատ տեղերէ) և ամբաստանութիւնեն, իր գործունեցելոյ ընկերացքն և այն անհարկիս ուղղութեանցն, հանար, որպ Պատ. Տնտ. ցարդ բարդարանի վրիպած կերեսին։

Ի բարոյ սրտէ կը սիրեմ ընդ միշտ հանանալ որ ամեն ազգայնի անհատ իւր առ Միապետ ընկ. ուենցած հանանրանքն պիտի կրնեն. պատկի այն ծանոթութիւնէս եղարը մեր յանդարդ ազգիր տեղեկութիւններն լսելով և տեսնելով որ որ քան որէ գէպերին կուգան ծառայել այդ կրնկանան գործի բարեկարգութեան և գարգացման, գնան դի մենք անենանկի հեռ գործ չունենալով ինդիրներն կուզենք պարզել և ըմբռնել ազգային տեսակետով միայն, եթէ երբեմն հարկ լինի անենական հանդամանքը կրող ինդրդ վրայ ելս խօսք բնել, յանդեմ ընթերցողն չատ գիրքաս պիտի տեսնէ թէ որպիսի բանաւոր և պատասարելաչ պարագրդիր մէջ, որը [illegible]

մէջ, առանց գիտնալու թէ մեր այս փաստաբանին տարբեր մեկնութիւն պիտի տուէք.

Ուստի կը պարտաւորիմ խորհիլ յանձնարարած տխուր գէմ մեզ գոյնով չլինելոյ համար հրապարակս։ Խնդիր և հանձնարարութիւնս նշանակեցէք։ Ես հանձնարարեալն իմ Մխայեան ընկերութեան ներկայ և ապագայ յանձիրն և արդարեալ յոյժ ազնիւ նպատակներուն համար պատասխանատուութիւնն, որ կատարման հանեմ, որպէս երբէք չկրնամ իմ կրնալիքին պակասութիւնն յանձն առի, ինքնիսկան չուս մէ, գոնէ ազնիւ մարդերուն ընդ ամենայն ինչ մի, ինչ որ ասի ամենայն ինչ ասուած և անձամբ չոչոսած գործերուն իրապէս հանդուրած լինելով որ հայոնենայս կարելոյ ծառայութիւնն մի է, զոր մատուցանել, կուգամ գրական փաստերով ցոյց տալու Մխայեան ընկերութեան կրնալիքն գործերուն կրկնելու։ Ասոր դիմաց ինքն կենդանի պաշտամունքներ կամ ունեցամներն իրականին թէ որ տարմանամարերը է. մեզը պիտի գրել, թեև չեմ յուսար [illegible] անձնաւոր պէտք է եղած ընդունելու, որպէս իմ ոչն տարերէն կամ գրեցիրեցս որ և է մեկ կեանքն հանուցանն թէ «Բիւրեղեան հանրակրթարան մը կը տանի սա. Մխայեան ընկերութիւնն, որպէս տարբ նրանապահութեան առաջ, գլուխս կը բռնամ և կը մեղադրեմ, որպէս բարեպաշտ քրիստոնեայ մը յանուն Տեառն օծեալ պատուերի մը հանդէպ։

Այժմ այս օրինակ ծանուցանելն մ՝ուսելի յաւալ նրանայ չեմ ուզեր ունենալով մի քանի որ եւս ազատ պատասխանատուութեան սկիզբն. շարունակութիւնն և վերջն իրանց բոլոր պարագաներով, կարելի եղածին չափ, հանուսա նկարագրութիւնն մը մեր յարգոյ հասարակութեան ուղղալ գաստատանելն յանձնելով կը փափաքիմ դիմ ներկայ հանրին, որ յանդգնութեան նեղասանելու բոլորովին անկախ՝ երկրորդութիւն ի վեր սա. կամ կը մեղ ու որոշ մասին ցարդ. ուրանալ մատնուլոր սեղեկութիւնին միայն ազատ ՊԷՐ ուան էնն։

Հրատարակ Փոխ-Տեսուչ Մխայ.
Բ.Թ. Տարբերութիւնի վարդ.
Մ. Ֆ. ՄԻՐԱՔՈՒՐՅԱՆ

ԻԱՄԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սկրպ կառավարութիւնն կարգի երկրի Բ. Գուռան դրկուած հեռագիր մը կը մատնացնէ հայաստանեան գանգատներն ինքնին և դիմաց ներքեւ գանուող և մեզնու իսկ ազատ հեռատ բանակին ցրուելու մասին Միքիսի թագաւորին հոգած հրամանագիրը.

—Քիւրթի գործարանին Կայսերական ամբարտաւանութեան կարգի յանձնարարեալ 13 հրեաներուն բազմացնող 78 մեռելներուն երկրի անդրանիկ չարաճառով մայրաքաղաքս հոգած և մինչ անարգանքն փոխադրուելն.

—Պարզելն հոգած տեղեկութիւնը կը մատուցանեն թէ, Վեհ. Մեհիտ փաշա երբեմն ալէն ի վեր հիւանդ է.

—Պարզելի անդրանիկ գեներալ Սըր Ռիչարտ Հանրիի վարը Վանայի յանձնարարեալ իր պարտականութիւնն ոչինչ ուզելու Նորին վեհութիւնը այսոր Վեհ. Սուլթանն ներկայանալով իր հրաժեշտ ուզելու պիտի մասուցանէ.

—Մնալիս տարեն գրած էջերը Ս.Յ. Խաչատուր Թիրիմեան վարդ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու պատուն պիտի ունենայ. Թերեզանը գնացաս հոգալ գրական փաստերով ցոյց տալու Մխայեան ընկերութեան կրնալիքն գործերուն կրկնելու։ Ասոր դիմաց ինքն կենդանի պաշտամունքներ կամ ունեցամներն իրականին թէ որ տարմանամարերը է. մեզը պիտի կրնայ, ուր ազատ ինքնակայութեան Բարձրագոյն գործոց նախարարին և Կայս. Գանձարանի գործոց նախարարին և Կայս. Գանձարանի մեծ պաշտօնական Մինիր փաշայի և սերտութեան մեծ պաշտամունքով՝ Վեհ. Սուլթանին գանդիրը գանդիրը մասնելով Վերջապես թեամբ գունելի կոչուն դրեցուած պաշտաղրը պիտի մասուցանի և այս ազատ բանակցութիւնն մ՝ընելով Անգլիական կառավարութեան հայեացքները պիտի պարզել Վեհ. Սուլթանին ուզելու։ Թերեզանը Կայս. Գանձարանի մեծ գրագիրն Բ. [illegible] Գրիմ՝ [illegible] գրագրութեան. Նախարարաց և պատերազմի գործոց նախարարին հետ.

—Գերմանիայ Վեհ. Կայսրը վիրեալ իր պարտական մէջ ասաւ պատանդներուն մէջեղին դիրքերուն ի բաց ի բաց ազատելու ի բաց ազատելու ազատելու և կատարելագործ.

—Պէլգրատի Օտ. գեներալատան երդրոյ. փարատուցար Մարգարեան ևն. Ուսարիական Լոյսի ցանկնալով մայրաքաղաքս հասաւ.

—Կ. Պոլսոյ փաստաբանի հրապարակը բանական ՇՇուսուած էր. Աբեսիկեան Բուսիլիի իրեն տեղեկանց վերջերս կարգադրած մասնային ինդրոյն պատճառաւ. Թարգիր իր մասնաւոր տեղեկութիւնեան յենելով կը ծանուցանէ թէ, մայր ազատ ազգիս Ռաբուտրան անհնարաց՝ ասոր ուրիշի փաստաբանը նեղ սահմանով ազատ ազգիս ընդունելու բանական գասան, Բ. Գրան ուղղագրութիւնը հրատարակեն նոյն ՇՇուսարար ուղղագրելու համար և մինչ մի ինքնրան ևն.

—Երբեմն հոգած հնարագիր մը կը ծանուցանէ Լիսիմաքիայի գաւառին մեկնուելն ի Մարմարէ ի Ռուսաս, ուր պիտի հասնի այսոր.

— Մոսկվան գործոց նախարար Գրեմ Լաուան փաստ Կայս. պարտականութեան, ուր Վեհ. Սուլթանին ինչ ինչ հրամանները ստանալ լեռայ Բ. Գրան նկատ, ուր ներկայ գնուելու. Նախարարաց խորհրդոյն.

—Վեհ. Պեսարա ևն. Պեսարա նեան նախընթաց՝ ի երկայ տեսակցութիւնը ունենալու արտաքին գործոց նախարարի խորհրդանոցն Վեհ. Ֆաուսեան էֆֆի հետ.

—Պ. Զանոֆ Նախընթաց որ Մեծ Սպասպարապետ հետ տեսակցեցաւ.

—Բիլիվի Նորանանց հեկեղ պարտեսնայ Ագրֆի պէկի ընդհան. Բրսիի գեղեցի բոլորը՝ չեքոսլովակի մը մէջ 960 օրա ծիսական բանուցցաւ.

—Հաղիրապի կիմանայ թէ Մարմարի Օտ. հիւանդասան Նասոր էֆֆ. վարեցանելը է.

—Մանար բնակող Սոնիսան առնուն Հայան մէջեր իր սիրելի հետ գրաբարեն տուն, հիւր գնացած ատեն, Իրիս անուն անձ մը յանկարծ է կրնալը զգեստներուն վրայէն ժամանցումը և ուրիշ զարդերը վերցնելը Գարդ հայրանանելեան ենթարկուած է տարեկանաբերեան կարգի.

—Նախընթաց որ Գէլեր-Սայիր բնակող Մրիսն անուն անձ մը թարգիրը սպաներ է.

—Մի բանի ժամանակէ հետ, Ֆրանսայոյ մէջ շրջիրերու կիրի գրաբաներն այնքան բարգանել են կիրակ մի Պարիզեան օրագիր, որ ազատ կիրակ ինչ կարծէ այդ կիրակ կիրակ կիրակ գրաբաները ժամանելու իր Պարիզեան ընթերցողներուն համար.

1. Գրաբաներն ամենք են եղեր գրանցեցեալներ անանց են եղեր գրեր, կցուած մի դեղին գրեալ մի գրեալ վրայ. այդ հինգ գիրանցներուն ամենքին հեղինն տարու. համարը. բայց 25 կրամ ծանրութիւն ունենալու տեղ, 15 կրամ ծանրութիւն ունեցեր եղեր.

2. Գրաբաներն ալ. անանց են եղեր, որոնց մէջ մի ծակ է եղեր. [illegible] գրեալ գրեալ գրեալ

այս տարի ներքին էին պարտադիր. դիմին և իրենց արձակելի վարմամբը պատասխանը կ'ապրեցին ամենուն՝ որ ատ անդ. ուրուներ կազմած ազատարար նիթոց վրայ կը խաբեին, որոշ հանգիստ կեր ընտանեկան ձեւ մը կ'առնուր։

Ընտիր շրջանցան (պիտիկ) մը հանդիսատեսաց պարանդրությունն ներքեւ գրուած էր Հայ պատասխար երիտասարդք հիւրանոցի պաշտան կը կատարեին և իրենց ազնուական վարքերը գոհունակ կը պատճառէին ամենուն։ Պարերը ամենայն ազնուութեամբ շարունակեցին մինչեւ առաւօտ և մեր պատասխ ժամանակը ասկարի կ'ուզեր ելլ Բարոյ ամեն ինչ վարեցան մ'ուներ։ Այս շարքերը կը ծագեր տեսցուած ձիերն հետ՝ և կ'ուզար պարոյց և պարուհեաց խնայել թէ ալ ժամանակն է քիչ մ'ալ Մարգիտոն գիրքն իջնան։ Կարգադիր Մասնախուրը խարեն շնորհակալութեան արժանի է իր ձեռք առած միջոցներուն համար, ինչ ցաւալի միջադէպ մը չեկաւ խանգարել հանդիսին ցուցն և բարեկարգութիւնն. իրաց սահմանի մի 15 տարեկան աղջիկ մը նուագարան, որոյ պատճառն անիծեալ ոչնչն էր՝ և որ ներքին նեղ բժշկի մը ձեռքն անմիջապէս դարմանն ընդունելով կարող եղաւ հանդիսանալ մերվ վայրեր։

Կարգադիր Մասնախուրին և նորոտ պատասխանն նախագահին Օտմ Կարս. Պանքային վերատեսուչ Հայաստանի և կրթասէր Պ. Յովսէփի ընտանիքը պատեան էին ամենայն կերպով 1000 ռիւբլի չափ կրկին գումար մը Ընկերութեան դանձանակը կը մտնէր և այսպէսով հաղորդուր բարոյական և մասնաւորական կրթութեան կարօտ մանկանց լոյս ի ստեղծ. նպաստաւոր կացութեան։ Հայոց Մխիթարեան ընկերութեանց ապագան կապահովեր այս տարի եւս։

Տ. Փ.

Երկի Պէշիկթաշ յեռ ատարանի եկեղեցւոյ Ս. Վարդանանց հանգէսը կատարեցաւ եկեղեցւոյ մէջ՝ ընդ նախագահութեամբ Գեր. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նարա-Պէյի և ի ներկայութեան երիսնա իսուն բազմութեան։ Հայերէն երգեր երգուեցի յետոյ Մարտունեան երկսեռ վարժարանի երկու շրջանաւարտ աղջիկներուն Օր. Մարիամ Օտապաշեան և Պէսիկիա Անէմանի մը. կայարարանի հանդէսն կատարուեցաւ Գեր. Խորէն Նարա-Պէյ հանդիսին յաջորդ գեղեցիկ ատենախօսութիւն մ'ընելով. հանդիսին նպաստաւոր բացատրեց։

Երբէ հանդէսը թերուներն ի՛՝ ուներ ոչ ալ մի քանի փոքրիկ արարագ կարգի արտասանում Ֆրանսերէն տարանախօսութիւններն էին, որ հանդիսատեսաց բուռական ծիծաղ պատճառելի զատ հանդիսին գեղեցիկ և նշանակելի նպաստաւոր բոլորովին ոչնչացաւ։ Կարծէ որ Գեր. Նարա Պէյ Արքեպսկոպի խորին ուշադրութիւնը հրաւիրեցեր այս պարագային վրայ։ Կը սիրեմ հաւատալ որ՝ Նարին Արքեպսկոպիութիւնը բոլորովին անդեմ է հանդիսին այս անհամար կարգադրութիւններն։

ԳՐԱՆՆԴՈՒԹԻՒՆ

—

Արեւ-ը Արեւելեան ՝՝՝ ՝՝՝

Ցաւոց որոշ կը լսենք թէ՝ Պ. Արփիար Արփիարեան որ Արեւելքի գլխաւոր խմբագրին է, երբեկ իր սովորութեան համեմատ գրանցեցած լինելով Արեւելքի մէջ հրատարակեցեալ Պ. Նիկոլայեանի ոչ պատուական յոգուտներն որ մի քիչ վայր տուին Արեւելքին, երբ հեղինակեն բարոյութեան կը հրատարակի թէ՝ ինչ պատճառաւ. իւր գրած իշխան Արքեպիսկոպոսի կենսագրութիւն խեղաթիւրուած է, Պ. Արփիար կը պատասխանէ— խեղաթիւրութիւնք։ Ինչ կը մնի, անցեալ բարոյութիւններ են, մեռա չուեն, ելն.

—Դարա պատասխան չեն, ասոր հեղինակիներու, կը գոյէ Նիկոլոսեան էքէնեան։

—Պ. Արփիար կարդ մը անուն ստաքիութիւններ կ'ընէ. Ծիծաղելի՝ Ա.Ֆ ասոն Նիկոլոսեանն էք. Բնչպէս կը լսենք, Ձայնը բարձրացնելով ուզելն բանում մի քանի ամիս կասայ և Արեւելքի վարչութեան անդամներն մի քանին ոգնութեան հասնելով, կ'ապահեն խեղճ Արփիարն՝ ձեռագիրներն նա գտնելոյն։

Կը յուսամք թէ՝ ասկից վերի Պ. Արփիար կը բժշկուի գրանցեցեալ ախտէն՝ երբոյր ոնգամ ս փոյտական տեղի տեղաց յանձնելով։ Վ.

. . . Տէր.

Հանեցէք Ձեր ապրանքս լրագրոյն մինչեւ հրատարակել մեր խորին շնորհակալութիւնք առ Գիւրլենեան ազգասէր գերդաստան, որ հանած է Ժամանակ Մեծ. Որդի Լիգ. Գիւրլենեանի Հինգ Ամ. ասի Նուէր լցել Թաղու Ս. Նշան եկեղեցւոյն։

Հարկաւոր իւր խորին շնորհակալութիւնքն արտայայտելով, կը հոգի յիշեցնենք մինիարութիւն ազգասէր ընտանեաց ապրանքս ազգասիրի։

Մեռնող յարգանք
Ի դիմաց Թաղ. խորհ. Գարեգին
Ասանեանցի Վ. Ասանեանցի
Ն. Գիւրլենան Մարտ Ն. Նշանեան
1885 փետր 20
Գարեգին

—•—

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՈՐՈՒԱՆՈՅԻ Վ.ԱՆԱՑ

1885 ամի

—

ՄՈՒՏՔ	ԴՐ.	ՓՐ.
Նուէրներ	9276	
Եկեղեցեաց հանգանակութիւնք և գանձանակներու արդիւնք	1661	10
Ներ. 3 Գալոս Արարատի մամ.	420	
Անանասարի հին առեղիք մը		
Մեծ. 6 լէ. Ասանցեանով	122	
Թաղական ազգաբերաց վճարներ գոյացեալ	2884	20
Վանական պատասխան ոչնչաց	10650	
Հարթական և տեսական նեղերներ գանգատ անձերէ	24750	
Բաց	8608	80
	19875	10

ԵԼԻ		
1884 թուի հարեւանների բաց	4103	10
Գարեգեան ծախք (գրեան, կարասիք, գարանիներ ելն)	2473	10
Պարտեալից տեսանք	6711	
Ղեկանցքի և տեղիներ	1850	20
Ուսանող (Ռարար և խանձաղի կարասիք)	2784	50
Վանքեր և լուսաւորութիւն	656	10
Բարեգործ ծախք ելն.	284	10
Նոր փարեանի տան ուրանաեաց վարձք	1050	
	19875	10

Որպէս կը տեսնուի ներքեւ հաշուեցոյցն. Վանայ Թ. Ընկերութեան Ընդունած 70 ռուբլոյ մեռ բաց մը ունի, որ կրնայ իւր ամենամուէր տեղին լուսաւորութիւն ներքնիկով. որպ հինգնամեան հասատաութիւնն, որոյ պատուոյն Ազգն ունած է վայելեալ. Ենթադրելի մի ամենամեծ գինանի մը կամ հարատ փակել ի ցաւ ամեն կրթասէր ազգաբերաց։

Ուստի այս պատճառ տարեն հրաւէր կը կարդամք մեր հանդեսն ազգասիրաց և մասնաւորապէս Վանայի եղբարաց, որ ձեռք ձեռքի տալով այդ գիտութեան յարքն, դիմաւորաբար իւրանց պատասխարեր կրթասրան իւր մասնաբաղութիւն պատասխան վիճակին հանել, որով մինչեւնոն խնայեց տան ընդունիլ հեռագիրներ չրիմանաւարտ օրերդ փակարէն այլ կարտեսնելներ և անտեսութիւններ, որոյ միտն գիտցագարար Վասպուրականի մէջ հարիւրաւորներ կը հաշուին։

Մենք արդէն գոհունակ լուած էինք թէ Վանայ որդանցն վերջին տարիներ մնած է այնպիսի նախանձելի դիրքի մը մէջ, որ տեղւոյ հանդիսի փարտարանց վրայ իրաւամբ առանձնգութիւն ստացած է իւր գանձանաւոր կազմակերպութեան և և ազգասիրեանն։

Ս. Զ Դ

Փոքր գասարարակ քանանայ մը կը փոքրիկ շարաւոր ուսանողաց դասարան վարել Ազգ. վարժարանայ մէջ, ի պատանեաց հարիւրն ոգնելու պատասխան Հայերէնի և Ազգ. ու Եկեղեցական պատմութեանց գասերու։

Պէտք ունեցողները կը դիմեն ի Մէրճան Զարէր Թ. 57 Մարգարեան գրասենեակ ընդարձակ ուսերիութեան հետ բանակցելու։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ Նոր Դասագիրք (մասաւոր և գրաւոր) Ա. և Բ. տարիներու համար. Պ. ատագրութիւն բարեփոխեալ և յաւելեալ. Աշխատասիրեաց Ց. Գ. Փաշազաշեան. Գին 3 դրչ.

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ Նոր Դասագիրք Գ. տարւոյ համար. Ս. խասասիրեաց Ց. Գ. Փաշազաշեան. Գին 3 դրչ.

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ Նոր Դասագիրք Նախապատրաստական կարգաց համար. Աշխատասիրեաց Ց. Գ. Փաշազաշեան. (Վերջինիս երկու գասագրքերը միասին կազմուած). Գին 5 դրչ.

Ներքոգիսն նոր և գիւրաւարձ ելեզանեան պատասխանով ասի գասագրոյ կեղրոնատեղին է Մէրճան, Մարգարեան գրասուն, թիւ 57. Մասնաւոր գեղջ կը լինի բաշխիթիւ ուսիչաց գնդարդ համար.

— 92 —

նուէրը միասան յանանչ կը խոսցրեն և ոչ մի բանձնեցաս ունեցողն՝ ոչնչ հարձնելու համար, գնան դի կը ուսանելն ուսերերի ԸՍՈՒԼ քանի որ ծանրարան և ծանրարան նուէր ունէին, մինչեւ մերը տարաշարան և թիթեղներով կը տանէր։ Մերոնք թրջանցն մեռ ժեղաբ համար ոչ ու. ոչ կերպերով գինքը կը խոսրին, երբեմն նաւան տանը պանարարով, կրնան տարու համար թէ գիները գեղարար էին, երբեմն իրենց գրչանին տարար ու մէկ նախասանեաց պատասխով։ Ասոնցն գնա ընդանան և տարաեցիք գրաւ չէին ընէր, գնան դի նուէրքն և ոչ մին կը բաժնէր։ Ամենայն ուժով թիթեղներով նուռ ունէր մեռեցանը։ Հարարու, նուէրներս ծիծաղանի մը կիրարարանք ունէր որ բարձներու խոսի մը հետ կատարու կիրթար։

Վերջապես Տան Ամէրոյի մեռեցու ու յարդանքը գասանը գոր առնելով, հարցուց.

—Ձեր վանանիթիւնը չնամենոր որ նուռան կոչը գարձնեք։

—Ցաւա՛ղ, յաւա՛ղ։ Թիթեղն ուժ տուէք, արարանց Տան Ամէրոյ որաստեղաստ ծանիլ։ Թիթեղն դի տուէն, և արդեն ուսերի մը գերբեր թէ ձեզ երրորդ հեռատարութիւնքս մեռ հասած էիք, երբոյր վերանցան գասանը նոր խորին յարդանաց ձեւերով գոր առնելով կրնեց.

—Արդեանք մեր վանանիթիւնք յարմար ժամանակ չնայելիր հրաման ասոյ ինչ գարձնենք։

— 93 —

կոց ոչ արիւն չունենալ արարի գեղեցիկ հանդերձերու համար, քանի որ ձեր և մեր հանրաստանիր ոչ գոյ արդան էր։

Լուսա կեցաս, և քիչ մը մինչեւ յանդեանանիթիւն մը ընդունեցեր ոչ՝ գասասարան, յանանչ տարու խոսքը։

—Ոչ, սիրելի ընկեր, նոր իմ, հանդանանիթիւն և բարեսարար միտք բնաւ չունիմ, մանաւանդ հանասարդիս գան նամ և Ասատեանց յանդնանիթիւն կրնամ։ Մի միտի խոսած ընդարձ հանար ոչ գոյ խոսեցաց, և թիթեղս ունիլի յաս կրնար թիթեղ թուլիթիւն գրանիի, գնանի որ Ամենարարարքն իսկ չնիմար նգանը խոսանել։

Զարարներս անոր խոսքը ուշադրն կորեր դարարարի, և կարթիր ընդաս մարդ անանչ, որոյ վերի ասանանիս գասան։ վրան ուրիշ և մեռն մը նեռաս ընդանի կը գասանը կը ինանեցկեն։ Ցան Ամէրոյ յանիրարի անասարա գիս կանչելով, ան ոչ ս խոսանաս։

—Աչս ասան իմ ցանիանանիս գասս բնաւ ուրիշ բնանարան չունիմ։ վեր նէնը և գասն մը հանգիստ ընդ։ իսկ վարը ըստ մեր գանց կը յարանեցեր թեռ նեռ նեռ նեռ նեռ թէ մենիկ։ նեռ թեռ կ'ուզեր։ ներքոյիս չանանէս կեցարով։ և ասարարանն գասանարարարդն յարամ մեռի ասարան մը գասանը կը ինաներ։ ասր մեռն գեղարարիս և կրգանիս չարի կը բանարիկ գրեր։ գնան դի ընդ ասիանարանս գործ մը որ ասիանարար ընդեր մեր հանգանանիթիւն, որոյ կեռանը վանանիթ։

ԹՂԹԱՎԱՃԱՌ – ԴՐԱՎԱՃԱՌ

Վ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ ԵՒ ԵՂԲ

Իրենց նոր բացած վաճառատան մէջ Զաքարիաբէյլար եօթնուկ թ. 51. կը վաճառեն ամէն տեսակ գոյներ, փարաֆներ և գրչոցի վիճակներով թղթեր և գանազան ոլորաներ թէ մեծ և թէ փոքր քանակով։

Պէտք չունի յաճախորդ վաճառականաց վիճակներու բոլորի տեսակներ և մեծամեծ ամէն ձեռնոցով և խոյտ գիրքերներ։

Պատուիրել նեցած յանձնարարութիւնք փութալի իսնամով կը կատարուին։

---

6 · ԱՍԱՏՈՒՐ

ԱՐՍԻՆԷԱՆՑ ԲՈՐՈՒՐ

Դասընթաց նամակ

Զանհանեան Տիգրան էֆէնտիի հանրամանաց Լէպլեբիճիի Հոր Հոր ազգի արիրիքնեն բացու